

Blade af Waisenhusets Historie.

Ved H. F. Rørdam.

Under ovenstaaende Titel meddeltes i K. S. 4. R. III, 26 ff. og 517 ff. en Del Bidrag til Oplysning om det kgl. Waisenhus i Kjøbenhavn og de dertil knyttede ret mærkelige Personligheder i Stiftelsens ældste Tidsrum. Da der endnu er en Rest tilbage af, hvad jeg i sin Tid havde samlet til dette Æmne, meddeles den her. Samtlige Stykker ere hentede fra Waisenhusets Arkiv.

1.

1734, 17. December. (Frederiksberg). K. Christian VI beskikker Justitsraad Andreas Hojer til at være »Tilforordnet i Missions-Collegio og Direktør ved Waisenhuset, som og Secreterer i Missions-Collegio«.

2.

1735, 6. April. (Satrupholm). A. Hojer tilskriver Direktionen for Waisenhuset om Antagelse af en ny Læremoder sammesteds. Han omtaler forskellige, der søge om den ledige Plads, og overlader Afgjørelsen ganske til sine medkommitterede, idet han henstiller til dem, »om det ikke var bedst at besætte denne Vacance uden nogen Ophold.«

3.

1735, 10. Juni (Hirschholm). Kgl. Reskript til Missionskollegiet, at af de 500 Rdl., som Justitsraad Seyer

Mahling aarlig har nydt, skal Justitsraad A. Hojer som Inspektør ved Waisenhuset nyde en aarlig Løn af 200 Rdl. fra 28. Marrrts s. A. at regne. De øvrige 300 Rdl. skulle anvendes til Waisenhusets Gavn og Bedste.

4.

1736, 9. Febr. Informatorerne i Waisenhuset, A. N. Prytz, A. Schougaard og F. C. Seerup, ansøge Direktionen om Tilladelse til fremdeles indtil efter Konfirmationssøndag at maatte holde Bøn med Børnene Morgen og Aften i Spisestuen i Stedet for i Kirken¹⁾.

6.

1736, 14. Febr. Mads Jakob Wogelius, der i omtrent et Aar har været Adjunctus Informator i Waisenhuset; beder Direktørerne om et Vidnesbyrd, »siden Guds Forsyn synes at have aabnet Døren for mig ved et rent og lovligt Forslag til et personelt Kapellani at antage hos den gamle velærværdige Provst Hr. Clemen Jensen Ferrøe, Sognepræst til Suderø paa Færø, og jeg for saa vidt har modtaget samme Forslag, som det maatte behage, næst Guds Forsyn, Hs. kgl. Maj. allernaadigst at kalde mig til samme Kapellani«. Om sin Virksomhed ved Waisenhuset siger han: »Jeg takker for hver en Dag og Time, jeg formedelst de høje Herrers Bevaagenhed har haft Lejlighed, ved at lære de smaa, selv at lære og øve mig udi den enfoldige Catechisation, samt for hver en Gang, jeg har haft den Naade at være hørt af Dem i Waisenhusets Kirke.«

5.

1736, 19. Febr. Borgmester Morten Munthe i Roskilde svarer Hojer paa et Brev, hvori denne havde forlangt Oplysning om en Waisenhusdreng, der var anbragt i Lære hos Apotheker Stær i Roskilde, men som havde begjæret at komme til en anden Profession, fordi han

¹⁾ Jvfr. K. S. 4. R. III, 560.

uden Kundskab i Latin dog ikke kunde blive nogen dygtig Apothekersvend¹⁾).

7.

1736, 6. Marts. (Kbhvn.) Philip Ditlev Monrad ansøger Direktionen for Waisenhuset om den Plads som Adjunctus Informator, som Studiosus M. J. Wogelius hidtil havde haft, »paa det jeg derved kunde have Lejlighed til at gjøre mig mere habil, om det nogen Tid maatte behage Gud og min allernaadigste Konge at betro mig et højere gejstligt Embede«. Vedlagt er rosende Attester fra Professor M. Wøldike og Ansøgerens Privatpræceptor, Prof. C. Thestrup.

Under 21. Marts s. A. søgte han paany om Pladsen. Paa 8de Aar havde han opholdt sig ved Universitetet. Hvis der var flere Ansøgere, bad han om, at »det gunstigst maatte tillades enhver af os at informere Ungdommen 8 eller 14 Dage udi een af Præsternes ved Waisenhuset deres Paahør, som da kunde vidne, hvem de eragtede mest duelig til Embedet«. — I Arkivet findes ogsaa en kort, udateret Ansøgning fra Christen Lauridsøn Drachardt [s. Dansk biogr. Lex. IV, 317] om den ved Wogelius' Befordring ledige Plads ved Waisenhuset.

8.

1736, 19. Marts. Mads Jacob Wogelius til Justitsraad A. Hojer.

Høy-Ædle og Welbaarne Høygunstige Herre!

Udi ald underdanig hengifvenhed tager ieg mig den frihed herved at mælde for Deres Velbaarenhed, at Deris Kongelig Majestet allernaadigst haver behaget at confirmere mig til Personell Capellan til Suderøe og dets Annexer paa Ferrøe afvigte 16 Martii, og som ieg samme mit Kaldsbrev haver indløst, er min ydmygste Begiæring at blifve dimitteret fra det Kongelig Waysenhuus og den mig derinde

¹⁾ En Del andre Waisenhuset vedrørende Forretningsbreve stiledes til Hojer findes i Husets Arkiv.

betroet forrætning ved Børnenes underviisning af De Høye Herrer Directeurer, sampt og at naar ieg i dag har opvartet mine tiimer, Deres Welbaarenhed da vilde tillade mig at tage afskeed fra Børnene og siden være frie for Waysenhuset. Jeg ervarter i al underdanighed Deres Welbaarenheds gunstige resolution, tacker og underdanigst for hver dag og tiime, ieg har været betroet efter min eenfoldighed at undervise Børnene, forblivende (etc.)

Kiøbenhafn d. 19. Martij 1736. Deres

Underdaningst ringe Tienere

Mads Jacob Wogelius.

Udskrift: Høy-Ædle og Welbaarne Herre Andreas Højer, Deres Kongl. Majestets Justitz Raad, Doctor og Professor Juris, Assessor i Høyeste-Ræt, Consistorio og Missions Collegio, ærbødigst à Det Kongelig Waysenhuus.

9.

1736, 21. Juni. Ole Smith, Papirfabrikant i Christiania, svarer Højer paa et Brev, hvorved denne havde gjort Bestilling paa en større Levering af Trykpapir til Waisenhusets Bogtrykkeri.

Ogsaa et andet Brev, af 5. Sept. 1736, fra samme O. Smith til Højer findes.

10.

1736, 30. Juni. Carl Christian Zeise, Apotheker i Haderslev, meddeler Høyer Oplysning om en Waisenhusdreng, Erich Christensen, der var anbragt i Lære hos ham, og giver Underretning om, hvorledes det gik hans egne Sønner.

11.

1736, 16. Aug. Andreas Hanssøn Klein, Adjunctus Informator, opsiges den Plads, han i 2 Aar havde haft ved Waisenhuset, eftersom han nu var kaldet til personel Kapellan hos Mag. Magnus Hosum i Sækkjøbing. Han skriver bl. a.: »Det havde været min underdanige Skyldig-

hed ved Opvartning paa førnævnte Sted i determinerede Tid at forblive; men som givne Vocation, uden mine Tanker, og derfor uden min Ansøgning, mig er offereret, har jeg paa Raadføring i mine Bønner med Overhyrden Christo, om jeg sligt et Underhyrde-Embedet vel turde modtage, og Svar i min Samvittighed, at Vocation er af ham, derfor han udi Embedet vil være med mig, og i min Skrøbelighed lade sin Kraft mægtig see, i den treenige Guds Navn resolveret at gaa, hvorhen han har sendt og sender«. Han takker Direktørerne for den Tid, han havde faaet Lov til at arbejde for de faderløse Børn, og nedbeder Guds Velsignelse over Gjerningen i Waisenhuset.

12.

1736, 20. Aug. Søren Steenstrup, Kapellan i Waisenhuset, til Direktionen om sin Kaldelse til Jydstrup.

Som Hans Høy-Grævelige Excellence Hr. Grev Laurvig har været saa naadig at meddele mig sit Kalds-Brev paa at være Sogne-Præst til Jydstrup, Da, førrend ieg tør fremsende bem^{te} Kalds-Brev i Cancelliet til Ansøgning om Kongl. allernaadigste Confirmation, bør ieg først efter min underdanige skyldighed at indsende det til Deres Excellence, som Præses, og De Høye Herrer Directeurer for det Kongl. Waysenhuus, ved hvis Naade og Bevaagenhed, næst Guds Forsyn, ieg for noget over 2de Aar siden fandt en aabnet Dør til at tiene Gud, som Medtjenere i Ordet til det Kongl. Waysenhusets Kirke, og uden hvis Raad og Samtykke ieg icke bør gaee ud.

Deres Excellence og Høye Herrer Directeurer kand ieg underdanigst som sandfærdigst forsikre, at ieg aldrig har søgt dette eller noget Kald hos Høy-bem^{te} Hans Høy-Grævelig Excellence, som Mandagen d. 7. Majj afvigte kaldte mig ud til sig, og proponerede mig bemeldte Præste-Kald, hvor til, som et særdeles Kald fra min Gud, ieg og underdanigst gaf min Villie, om det maatte være

Guds Villie, og mine Høy-gunstige Directeurers Samtycke. Indstiller det derfor underdanigst til Deres Excellences og Høye Herrer Directeurers høye Betænkende og Got-befindende, om De hermed ville forunde mig Deres naadige Minde og Samtycke til min Afskeed fra Waysenhuset til Jydstrup, eller De ville befale at forblive længere ved nærværende Station, Da ieg hørsommeligst er Deres Villie og Befaling undergiven. Skulle deres Resolution tilstæde mig at følge min Vocation, og samme allerunderdanigst at maae indsende til Deres Kongl. May^{ts} allernaadigste Confirmation, Da aflægger ieg til Deres Excellence og Høye Herrer Directeurer min underdanigste Taksigelse for ald mig beviste Naade, Gunst og Godhed, som Himlens Gud af sin riige Naade selv belønne for hver en Dag og Time, ieg har haft Leilighed at arbejde i Viingaarden, haabende, at ieg saaledes efter den mig af Gud forlenede Naade har søgt at opvarte det mig her hidtil anbetroede Embede udi Fliid, Troskab og Omhyggelighed for Guds Ære og hans dyrekøbte Siæles Opbyggelse, at ieg kand glæde mig ved at gaae ud, naar mig tillades, under Deres Excellences og Høye Herrer Directeurers Naade, Yndest og Mildhed. Jeg forbliver til mit Støv

Hafn, den 20de
Augusti 1736.

Deres Excellences (etc.)
underdanige, ringe Tiener
Søren Steenstrup.

I et Brev til Direktionen af 18. Sept. s. A. beder Steenstrup om Tilladelse til at holde Afskedsprædiken i Waisenhuskirken d. 30. September. I et senere Brev af 9. Okt. s. A. beder han om »et lidet Tillæg og Gave fra Waisenhuset« i Anledning af sin Forflyttelse.

13.

1736, 1. Decbr. Peder Buch antages til Informator ved Waisenhuset i Steden for A. N. Prytz, der var bleven beskikket til Kapellan smst. (jvfr. K. S. 4. R. III, 89).

respective Tilskrift og trykte Invitation¹⁾ til alle, som noget kunde contribuere til den nødvendige Forbedring af den sidst udgivne bibelske danske Version in Duodecimo. Saa-dan Invitation skal overalt vorde communiceret; men som den benævnte Danske Bibel end ikke er i Stiftet at bekomme, saa forventes deraf til Forraad Exemplaria, som de lysthavende kunde sig forskaffe«.

16.

1737, 9. Marts. Biskop Anchersen i Ribe til Missionskollegiet: »Deres Excellence og samtlige høje Herrers højrespektive Skrivelse af Dato d. 23. Febr. nysafviget haver jeg tillige med de hosfulgte Invitationer erholdt, og samme strax i det mig allernaadigst anbetroede Stift alle Provster og andre lærde Mænd uopholdeligen tilsendt og kommuniceret. Velsignet være Gud for denne Deres højpriselige Nidkærhed og mageløse Omhu for vores uskateerlige Bibels fuldkomnere tydelige Oversættelse, i hvilket Værk at tage Haanden enhver skal med Hjærtens Glæde være villig efter Evne og Formue. Men det, som vil nok lidet gjøre Hinder i saa dyrebart et Værk, bliver vel den citerede Edition, som er mig og al Egnen her ganske ubekjendt, saasom vi her paa Vestersøen har liden eller ingen Commerce med vores egen Hovedstad. Skal dog med allerførste søge at faa en Del Exemplarer herover, om Prisen paa dem baade u- og ind-bundne var bekjendt, og ellers, saa snart til mig indløber her af Stiftet Efterretning, hvo der vil række Samfunds-Hænder, skal jeg underdanigst indsende Notice derom. Gud, som ser, med hvad utrættet Nidkærhed De vaager for hans sande Ords og dyre Kirkes Udbredelse, velsigne dette Deres uvurdeerlige Forsæt og Værk, at De høje Herrers maa fuldføre det«.

¹⁾ Denne »Invitation«, dat. 14. Febr. 1737, findes trykt i Wandalls Saml. af gejstlige Forordn. II, 178—81.

17.

1737, 15. Marts. Jacob Kærup, Biskop i Christian-sand, tilskriver Missionskollegiet (Waisenhusets Direktion): »Jeg haver ved sidste Uges Post bekommet D. Excellences og høje Herrers høj-respektive Skrivelse af 23. passato angaaende Deres saa kristelige, vel betænkte og opbyggelige Invitation til en ny dansk Bibelversions Oplæggelse og Bekostning.« Han havde udsendt de modtagne Exemplarer i Stiftet, men behøvede nogle flere. »Maatte det ellers højgunstig optages, da skulde mit ringe Forslag være (for ej at oppebie længe manges Tanker her udi i tvende Riger, og til Værkets des snarere Befordring) at man fulgte den sl. Biskop Resenii Bibelversion paa Dansk, prentet i Kjøbenhavn Aar 1607. Saa ogsaa dertil lagde de Annotationer og Loca parallela, som findes udi den af sl. Assessor Lauerentzøn oplagte danske Bibel, trykt Ao. 1719«.

18.

1737, 3. Juni. Hojer forlanger Oplysning, om nogle af Waisenhusdrene egnede sig til Anbringelse ved Missionen eller Handelen i Grønland.

De tvende Præceptorer her udi det Kongelige Waysenhuus Messrs Seerup og Buch have herpaa at tegne de Waysen-Drenge Navne, som de eragte beqvemme til at bruges med Tiiden som Catecheter ved den Grønlandske Mission eller som Handels Betientere sammesteds; Hvorved de fornemmelig have at reflectere (1) paa bemeldte Drengebørns Constitution og Helbred, om samme saaledes er beskaffen, at de kunde taale den skarpe Grønlandske Luft og de Fatiguer, som ved adskillige vitløftige Reiser i sligt et haard Land kunde formodes; (2) paa deres Nemme og Vit-tighed, at de uden alt for lang Tiids Spilde kunde fatte det Grønlandske som et dennem ganske ubekant og tungt Sprog; (3) paa deres Alvorlighed, Redelighed og Adstadighed i deres havende Forretninger, at man kunde vente, at de i et saa langt bortliggende Land, og hvor ingen Opsigt

med dem saa nøye kand have, vilde gjøre, hvad dem befales uden Skødesløshed og Negligence.

K. Waysenh. d. 3. Jun. 1737.

A. Hojer.

Fortegnelse paa de af Dreng-Børnene udi det Kongl. Waysenhuus, som selv-villig har tilsagt at gaae til Grønland, om det er Herrens Villie.

Af den øverste Classe er følgende;

Jens Lynge, Paasche Christophersen og Anders Sørensen have et got ingenium.

Hans Pedersen haver kun maadelig ingenium.

Jonas Andersen¹⁾, Søren Michelsen, Jens Pedersen, Rasmus Bergen have et godt ingenium og tegne til at elske den sande Christendom.

Niels Andersen og Peder Povelsen have kun et maadelig ingenium, men tegne til at elske den sande Christendom.

Melchior Tybring haver et godt ingenium og tegner til at elske den sande Christendom, men er gebrechlig.

Disse, undtagen denne sidste, ere ellers af temmelig god constitution og helbred, og kunde ved Herrens Naade i fremtiden blive tienlige enten til Catecheter eller Handels Betientere, saa fremt de vil lade Herrens Naade-værk fuldføres i deres Siæle.

test.

Friderich Christian Seerup.

De Børn, som man for nærværende Tiid kand gjøre sig Haab om at blive ved Herrens Naade i Fremtiden Redskaber til Missionen paa Grønland ere

Af den Nederste Classe følgende:

Thomas Erichseu, af temmelig god Helbred. Maadeligt Nemme, og hans Ansigt lover Alvorlighed og Stadighed.

Friderich Nielsen, af stærk Constitution, er hurtig og vittig, redelig i sit Væsen, dog efter mine Tanker beqvæmere til Handelen end til Catechetisk Embede.

¹⁾ Kom ikke til Grønland, men blev Lærer ved Skolen paa Nyord.
Kirkehist. Saml. 4. R. VI.

Johan Henrich Bruun, af maadelig Sundhed, af got Begreb, er redelig.

Friderich Christian har god Sundhed, arriperer stærk, efter Udvortes alvorlig og redelig, og ved Guds Naades Forsiun kunde blive beqvem til en Lærere.

Thyge Pedersen, af god Helbred, got Begreb, og tægger til Alvorlighed og Redelighed, dog efter min ringe Skønsomhed beqvæmmere til Handelen end til Lære-Embedet. (Nogle flere nævnes).

Disse Børns indvortes Tilstand og Christendom kiender ieg icke ret endnu; thi de ere Børn. Men den gode Gud, som bereder sig en Lov af de diende Børns Munde, Hand bereede og omvende dem til sig, at de icke maatte være Børn, naar de skulde udsendes til at være Hedningernes Catecheter og Lærere, hvortil hører og ere brugte voxne og forfarne Mænd i Kundskab og Øvelse, som kand sees af Apostlernes methode og praxi primitivæ Ecclesiæ. Nu Gud kan giøre stort af det, som er lidet og ringe for Verden, og udrette meget ved Børn. Hand og efter sin Barmhiertighed giøre disse Børn til Mænd og Instrumenter til Evangelii gode Lugt iblandt Hedningerne.

Peder Buch.

Endskiøndt vi ikke med nogen fuld Vished kan skrive noget om forbenævnte Børn og deres Brug til saa vigtigt et Værk, helst da de endnu ere unge og uforsøgte Børn, og det vil være fornøden Tiid efter anden nøyere at agte paa deres Tilstand, Fremvext og Herrens Gierning med dem, saa er dog vor Mening for nærværende denne, at med følgende af de her anførte kunde giøres en Prøve, og Udfaldet fremdeles overlades til HERren, nemlig: Jens Lyng, Jonas Andersen, Jens Pedersen og Niels Andersen af den øverste Classe, og Thomas Erichsen, Johann Hendrick Bruun, Friderich Christian og Thyge Pedersen af den nederste Classe.

Enewald Ewald.

Andreas Nicolai Prytz.

19.

1737, 1. Novbr. Thomas Hansen antages til Informator ved Waisenhuset i Steden for Peder Buch, der var bleven resid. Kapellan i Nyborg.

20.

1737, 22. Novbr. Friderich Joh. Valent. Dauw¹⁾, Præst paa Anholt, skriver til Direktionen for Waisenhuset: »I Anledning af, at Anholts Kirke med et Inventarium homiletico-theologiske Bøger, bestaaende for nærværende Tid af 48 Stykker, under Guds Velsignelse ved adskillige fornemme Herrers og gode Christnes Gavnildhed er bleven forsynet, Præsterne ved Stedet til god Nytte og Soulagement, alt under vedbørlig Opsigt af Kirkeværgerne, forvaret udi et dertil indrettet Bogskab med behørig Nøgle, til god og billig Conservation udi Fremtiden: da paa det samme Inventarium cum Deo et die kunde vorde adaugeret, falder herved min underdanigste Ansøgning, at det naadigst maatte tilstedes, at Præsterne der efterdags imod deres Quittering maatte lade affordre et Exemplar, indbunden, af alt, hvad som i det kgl. Waisenhus blev trykt, paa det at saaledes endog i den Henseende de samlede Bønner i Herrens Menigheder kunde komme tilbage fra Herren, vor Gud, med naadig Bønhøring og Velsignelse indbyrdes. Jeg lever i den fulde Fortrøstning at nyde en naadig Resolution, ej paatvivlende, at det jo skal geraade til Guds Ære og Christi Menigheds Opbyggelse«.

21.

1737, 21. Decbr. Marcus Frederik Bang²⁾ antages til Informator ved Waisenhuset i Steden for Fred. Chr. Seerup, der døde 14. Novb. s. A.

¹⁾ Se Dansk biogr. Lexikon IV, 211.

²⁾ Endte som Biskop i Throndhjem (s. Dansk biogr. Lex. I, 485).

22.

1738, 10. Febr. Om de akademiske Beneficier, Mag. Benjamin Dass havde oppebaaret som vordende Missionær (hvilke Missionskollegiet synes at have villet fordre tilbagebetalte af ham).

a.

Nobilissime et summe Venerabilis SS. Theol. Professor,
Fautor maxime colende.

Til ydmygst giensvar paa Deres Høy-ærværdigheds, for Collegio de cursu Evangelii promovendo, i dag til mig ergangne requisition, tiener, at nuværende Rector Scholæ Nideros: Benjamin Dass Anno 1726 d. 25. Novembr. (tilligemed Petro Dohn, Johanne Thomæ fil. og Johanne Kautin) efter Missions-Collegii Recommendation er antagen i Communitætet, hvor hand dengang forblev indtil 1731 in Novembri. I Regentzen har hand faaet Sted 1727 d. 4. April, strax efter at Dohn og Johannes Thomæ fil. vare forsynede, hvoraf (saavelsom fordi høybemelte Collegium pleyer tillige at recommendere til begge beneficia) kand sluttes, at hand og der som Missionarius er bleven indtaget. Naar hand af Regentzen er udflyttet, findes ikke; dog skal hand have faaet sted igien siden Ildebranden. Jeg er stedse

Deres Welædle Høy-ærværdigheds

Min høyt-ærede Welynders

ydmygste tienere

Regentzen
d. 10. Febr. 1738.

P. Holm.

Udskrift: Welædle og Høy-ærværdige Hr. D. Marcus Wøldike, SS. Theol. Prof., Assessor i Consist. etc.

b.

Jeg sender Præpositi, Mag. Holms Forklaring om, hvorlænge Mag. Dass har nydet Klosteret og Regentzen som futurus Missionarius; men om at anslaae samme beneficia i Penge, som af hannem igien kunde kræves, kand jeg intet visst sige: Dette kand jeg vidne, at da jeg paa syvende Aar har været famulus ved H. K. Maj^{ts} biblio-

theque, og til Belønning for mit Arbeide havt tre Koster paa Communitætet, har jeg ikke for hver af dem kundet faa meere om Aaret end otte rixdaler. Men nu nyder en hver af alumnis i stæden for Kosten 52 sldl.

Kbhvn. 10. Febr. 1738.

M. Wøldike.

23.

1738, 10.—12. Febr. Om et Lotteri til Bedste for Waisenhuset.

Ytringer fra nogle af Direktionens Medlemmer.

Jeg skønner ikke ligere, end at et Lotterie efter den proponerede Plan kunde være til øyensiunlig profit for det Kongel. Waysenhuus, naar den Betænkning, at alt Lotterie er et Slags Dobbelt, hvor de fleerste foruden nogen Vederlag taber det, de i deres Ansigtssveed har forthient, ved Hans Kongl. Maj^{ts}, som høyeste Herres over sine Undersaatters Formue, allernaadigste Confirmation og Approbation kand vorde hævet.

Kbhvn. d. 10. Febr. 1738.

Wøldike.

Siden denne entreprise uden all sort af tvang kunde forsøges, seer ieg ey noget, paa Excell. Hr. Præsidis og flere Membrorum gottfindende, at skulle være herimod.

Kh. d. 11. Febr. 1738.

J. Steenbuch.

Ob ich gleich niemahls einigen Vorschlag zur Aufrichtung einer Lotterie thun würde, weil dieser modus acquiendi eben nicht der beste, sondern dem publico schädlich zu seyn scheint, so sind doch meine Gründe nicht von der Stärcke, dass ich die Lotterien schlechterdings verwerffen kan, zu mahlen wenn sie nach genauer Überlegung aller Umstände von der höchsten Obrigkeit approbirt werden; doch solte es mir lieb seyn, wenn ich nichts damit dürfte zu thun haben, oder dem Waysenhause auf eine andere Art könnte gerathen und geholffen werden.

Copenhagen d. 12 Febr. A. 1738.

J. W. Schröder.

24.

1738, 25. Febr. J. Finckenhagen skriver til Direktionen for Wh.: »Siden Hs. kgl. Maj. allern. har beskikket mig til at være Secreterer udi Collegio de cursu Evangelii promovendo og Inspektør ved Waisenhuset¹⁾, har jeg, for ikke at feile noget, som min Pligt kunde udfordre, ikke villet efterlade for Deres Exc. og høje Herrer underdanigst og ydmygst at fremlægge min derpaa allern. erholdte Bestalling, i den visse Forhaabning, at da De samtlig dertil concurrerer med Deres naadige Recommendation og gunstige Approbation, hvilket jeg med underdanigst og ydmygst Taknemmelighed erkjender, De og fremdeles værdiger mig Deres naadige Patrocinium, Deres Gunst og Bevaagenhed«.

Vedlagt er Finckenhagens udaterede Revers, der lyder saaledes: »Da det har behaget H. k. Maj. allern. at beskikke mig til at være Secreterer (s. ovf.) og i samme Embede at anbefale mig at gaa Højædle og Velb. Hr. Etatsraad Hoyer, som bemelte Charger nu forestaar, flittig til Haande for at gjøre mig de derved forefaldende Forretninger des bedre bekendte: saa reverserer jeg mig herved, ikke alene med al mulig Flid og tilbørlig Tavshed at forrette og behandle alt, hvad mig i saa Maade bliver anbetroet (hvortil saa vel min allern. Bestalling, som allerund. aflagte Ed desuden forbinder mig), men endog hvis Brevskaber og Documenter, samme Embeder vedkommende, mig communcerede vorder, baade med al Troskab hos mig at forvare, og med tilbørlig Rigtighed fra mig igjen at levere«.

25.

1738, 7. Marts. Omgangsskrivelse fra Hojer angaaende Besættelsen af Kapellaniet ved Waisenhuset.

Excellentissime atque illustrissime Domine Præses,
Hoyædle, Velbaarne og Hoyærværdige Herrer Directeurer!

Da Val-Prædikenerne ere for nogen Tiid aldt til Ende, burde jeg strax have sendt de indlevede Dispositioner

¹⁾ Se Rørdam, Hist. Saml. og Studier IV, 245.

og Prædikenernes Concepter omkring til Efftersiufn for dem af Directorio, som enten ey har hørt nogen eller nogle af Candidatis, effterdi Svaghed og andre lovlige Aarsager det have hindret. Men den nu afdøde sal. Thomas Hansens strax paafulgte Svaghed, hvis Udfald jeg meente at burde opbie, har været Aarsag til denne Ophold; saa og den Forhandling, jeg dernæst hafde, at denne vigtige Sag ved en ordentlig Samling kunde overlegges; hvortil formedelst een og andens Svaghed iblandt os, og end formedelst Hans Hoyærværdighed Herr D. Wøldikes endnu vedvarende Sygdom ey er saa snart nogen Apparence.

Altsaa har jeg nu den Ære, ydmygst og allerærbødigst herved at omsende:

1. Peder Gudmes Disposition og Prediken holden Dominica II. post Epiphan.
2. August Hendrichsens Disposition og Prediken paa 3. Søndag post Epiphan.
3. Sal. Thomas Hansens¹⁾ Disposition og Prediken paa Mariæ Renselses Dag.
4. Catecheten ved Hollmens Kirke Seerups Disposition paa Taksigelsens Fest. Men Concept til Prediken har han ey indsendt.
5. Marcus Friderich Bangs Disposition og Prediken paa Søndag Sexagesima.
6. Berthel Lunds Disposition og Prædiken paa Fastel-Affens Søndag.
7. Andree Schowgaards Disposition og Prediken paa første Søndag i Fasten.

Og indstiller i det øfrige ydmygst og ærbødigst, hvem af de endnu lefvende Sex, nemlig: Catecheten Seerup, Præ-

¹⁾ Han var Lærer ved Waisenhuset og døde 2. Marts 1738. I en Skrivelse af 29. Apr. 1738 til Etatsraad A. Hojer ansøger Erik Lemming, Adjunctus Præceptor i Wh., om at maatte faa afd. Thomas Hansens Løn for Tiden siden hans Død, da Lemming i den Tid ved Siden af sine egne Timer ogsaa havde besørget Th. Hansens.

ceptoribus ordinariis Schowgaard og Bang, Præceptore expectante Gudme og Studiosis Hendrichsen og Lund, det maatte behage Deris Excellence og de andre gode Herrer at unde deris Votum; da jeg til viidere Underretning de externis endnu maa mælde dette: 1. at den første og sidste af disse 6, Seerup og Lund, ere gifte. 2. at Schowgaard er self ey meget for at predike, siden Mælet og Gayerne ere svage. 3. At Seerup har det stærkeste, Bang det reeneste, men et svagt Mæle, da Hendrichsens Bryst baade er svagt og derhos ureent, saa han tilsidst bliver mindre forstaaelig, end han self ønsker.

Jeg beder Gud at give os den, som vi meest kand vorde opbygget ved, og den, Hans Ære bedst kand fremme.

Jeg er med dybeste Respect og all Consideration

Eders Excellenzis og mine Højstærede Herrer
ydmygste og tjenstskyldigste Tjener

A. Hojer.

Kiøbenh. d. 7. Mart. 1738.

Paa Listen udfor Seerups Navn have J. L. Holstein, J. W. Schrøder, J. Steenbuch og A. Hojer skrevet deres Navne til Tegn paa, ut de gav ham deres Stemmer. M. Wøldike har skrevet: »Jeg meener, at Berthel Lund udaf forbenævnte Candidatis kan være best skikket til at være Capellan. Khn. d. 9 Martii 1738«. — Matthias Worm Seerup modtog 21. Marts 1738 kgl. Konfirmation som Kapellan ved Wh., hvilket Embede han beklædte i 4 Aar. Den 10. Juni 1742 blev Frederik Quist kaldet til Kapellan.

26.

1738, 2. April. Bogtrykker Kisel til Prof. H. Gram om Afleveringen til Kongl. Bibliothek fra Wh.s Trykkeri, samt Grams Svar.

a.

Høy-ædle Herr Justits-Raad og Bibliothecarius

Vilde behage at give mig tilkiende om, naar Bøger i vores Bogtrykkerie blive oplagt 3, 4 og flere Gange, der altid af

samme Bøger og skal leveres nye Eyemplarer til det Kongel. Bibliotheque?

K. W. d. 2. April 1738.

G. Fr. Kisel¹⁾.

b.

Høytærede Hr. Kisel.

Jeg understaaer mig ikke herpaa self noget at resolvere, helst efterdi Deres Kongel. Maj. eengang for 4 Aar siden allernaadigst befalede at sælge en stor Partie af de fra Bogtrykkerierne indkomne Exemplarier, som i Bibliothequet vare uornødne og in duplo eller triplo, paa det mand deraf kunde anskaffe andre fremmede Bøger. Jeg overlader dette derfor til de Høye Herrer, Waysenhusets Directeurer, herom at foranstalte, hvad Dennem got siunes, som for min Deel ikke skal vorde paaanket. Kh. ut supra.

H. Gram.

27.

1738, 25. April. Christian VI tilskrifer Missionskollegiet, at i Anledning af Vor Frue Kirkes forestaaende Indvielse, Onsdag d. 30 April, skal der »samme Dag om Formiddagen ikke alene ringes i Vor Frue Kirke, men og i alle Stadens Kirker med den store Klokke, første Gang halvgaaen ni, anden Gang Kl. 9, men tredie Gang med alle Klokkerne, naar Vi til Kirken ankommer; siden, naar den Salme »O store Gud, vi love dig« i Kirken vorder sungen, skal da, medens den synges, kimes med alle Klokkerne baade i Vor Frue og i alle Byens Kirker og tillige blæses af Taarnene, og har da saaledes alle de andre Kirker i Byen at rette sig saavel med Ringningen som med Kimen efter bemeldte Vor Frue Kirke. Saa er hermed vores allern. Villie og Befaling, at I den Anstalt føjer, at med Klokkerne til Waisenhus-Kirken vorder samme Dag og Tider ringet, saaledes som ovenmeldt er«.

¹⁾ Flere tysdske Breve fra Gottmann Friderich Kisel, Waisenhus-Bogtrykker, til A. Hojer og J. W. Schrøder, vedrørende Trykningen af de af Wh. udgivne og forlagte Skrifter, findes i Wh.s Arkiv.

28.

1738, 28. April. Rasmus Flensborg ¹⁾ antages til Informator ved Waisenhuset i Steden for Thomas Hansen, der døde 2. Marts s. A.

29.

(1738). Marcus Frederik Bang, Informator i Waisenhuset, beder Hojer om Optagelse i Huset for sin Søstersøn.

Beder allerydmygst, Deres Magnif. ²⁾ ey ugunstig optager, at jeg denne sinde skriver anl. mig self: Jeg har hver Postdag, og næsten ved hver leilighed megen plage i mit sind over en Søster-Søn, som jeg har, 11 Aar gl., fra hvilken begge forældrene ere døde; samme liden dræng lod jeg her til Waysenhuset indskrive i siste Aug. Maaned, da Moderen, som var Enke, bortdøde; derpaa kom hand her fra byen til Nestved, hvor mine Forældre boer, for at have nødtørfdig Ophold hos dem; Men som mine Forældre baade ere self almisse lemmer, og derhos meget gamle og svage, ere de ilde bestedte med Barnet, saavel hvad dets Ophold som og Optugtelse er anl., saa at han hos dem gaaer som for Vind og Vove. Men nu tør jeg neppe komme frem for Deres Magnif. med min Bøn, siden jeg frygter for, det ey er giørligt denne Gang at faa ham her indsat, da der endnu nogle før ham ere indtegnede; Dog, kand Deres Magnif. herudj hielpe, er jeg forvissat om Villien, og skeer dermed baade Barnet og mig en overmaade Velgierning; Da jeg ellers ikke veed ud eller ind med ham, og er en umuelig ting, at hand længere hos samme mine gl. og fattige Forældre kan forblive. Jeg haaber og forseer mig allerydmygst herudj alt got af Deres Magnificence.

M. F. Bang.

¹⁾ Blev 1744 kaldet til Sognepræst i Vrov og Resen i Viborg Stift († 1786).

²⁾ Denne Titel tillægges Hojer, fordi han da (1737—38) beklædte Hædersposten som Universitetets Rektor.

30.

(1738). And. Schougaard klager til Hojer over Sundhedstilstanden blandt Børnene i Waisenhuset.

Jeg vil lade Høyædle og Velbaarne Hr. Etatz-Raad vide, at der findes 3 Piger paa Sygstuen — — — — — der ere elendige, u-sunde, fulde af Flod, der bryder ud med Huller baade paa Kroppen og Benene. — — — Jeg har til den Ende givet Hr. Etatz-Raad det tilkiende, at hand maatte formaae saa vel Doctoren som Chirurgus at bruge større inspection med de Børn, som indtages, at de i det mindste i toe à 3 Uger prøves, førend de sættes fast; enhver, der saae Anne Jørgens D., det første hun kom her ind, undrede paa, om hun skulle kunde blive her og i Fremtiden due til noget; imidlertid blev hun dog sat fast, da Chirurgus saae, at det Hul i Haanden blev lægt, da man dog maatte vente, at det vilde bryde ud paa andre Stæder, som det og har giort. A. Schougaard¹).

Vedlagt findes en lang Erklæring, dat. 1. Decbr. 1738, stilet til Etatsraad A. Hojer, fra Waisenhusets Læge C. Lodberg Friis, hvori han forsvare sin egen og Kirurgens, Mr Voltelins, Fremgangsmaade.

31.

1739, 22. Novbr. Jørgen Lønstrup²) antages til Informator ved Waisenhuset i Steden for Marcus Fred. Bang, der var bleven kaldet til Hospitalspræst i Throndhjem.

¹) Var Informator ved Waisenhuset (efter ham kom A. Heyerdahl, udnævnt 1. April 1741).

² Blev 1745 Præst i Mejrup ved Holstebro.